

RÁMEČEK 2 | Hodiny vhodně rozvíjející sociální dovednosti žáků (případové studie středních škol navštívených během tematické inspekční činnosti)

První případová studie ukazuje, že rozvoj sociálních dovedností žáků je možný také při převažující frontální výuce, která probíhala v hodině českého jazyka a literatury ve třetím ročníku střední školy v chlapecké třídě oboru autotronik. Vyučující důchodového věku vedla výuku v příjemné atmosféře a s respektem ke všem přítomným žákům. Hodina působila zcela přirozeně a bylo na první pohled zřejmé, že styl práce není pro žáky žádnou novinkou či hranou scénkou. Vzdělávací cíl vhodně využíval znalostí a dovedností z předešlých hodin i ročníků, pro přiblížení a zpestření tématu byly vhodně zvoleny přesahy do dějepisu i občanské výchovy, využity byly také příklady z běžného života mladých lidí. Vyučující plynule vytvářela cílené podněty směrem k aktivizaci všech žáků, jejich zájem dokázala upoutat příklady z reálného života, které velmi často uváděli sami žáci. Nechyběla ani diskuse nad daným tématem, k němuž vyučující využívala starší časopisy s příběhy k tématu. Žáci se bez ostychu zapojovali, nechybělo povzbuzování a důvěra ze strany učitele směrem k jednotlivcům, výkon byl okamžitě ohodnocen. V návazném rozhovoru vyučující navíc dokázala kriticky zhodnotit svou práci, o žácích hovořila velmi pěkně, znala jejich možnosti a práce s nimi ji stále ještě bavila a naplňovala.

Ve druhém případě byly využity aktivizující metody výuky rozvíjející sociální dovednosti žáků. Takto vyučovací hodina na předmětu Sociální komunikace začala soutěžní hrou, kterou pro celou třídu připravil jeden z žáků. Na úvod bylo jeho úkolem seznámit spolužáky s průběhem hry, vysvětlit její podmínky a pravidla a rozdělit třídu do týmů. Učitel přitom vytvářel prostor pro moderování hry žákem a stejně tak pro uplatnění týmových a pracovních rolí účastníků, přičemž vhodně průběh hry usměrňoval, aniž by do ní výrazně zasahoval. Prostřednictvím hry bylo možné pozorovat, jak žáci plní týmové role v rámci své skupiny, jak respektují pravidla i co jim brání hru zvládat. Hodina pokračovala prezentací úkolů zadaných vyučujícím v předešlé hodině. Jednalo se o téma zaměřené na oční kontakt. Úkol, který byl zpracován formou počítačové prezentace, připravila vždy dvojice žáků podle rozdělených rolí. Jeden nebo oba žáci prezentaci, která souvisela s tématem neverbální komunikace, moderovali a reagovali na případné dotazy učitele nebo spolužáků. V této souvislosti tak bylo možné objektivně v rámci rozvoje sociálních dovedností žáků hodnotit jejich komunikaci, kooperaci, interakční jevy i utváření vztahů mezi lidmi.

Na druhé straně se však žáci středních škol v navštívených hodinách jen velmi omezeně setkávali se situacemi, které by po nich vyžadovaly rozpoznání manipulativní komunikace, potažmo je nutily charakterizovat projevy předstírání a lži v komunikaci a rovněž nad těmito projevy uvažovat. V kontextu množství nepodložených až manipulativních informací, kterými je současný svět zaplaven, je nutné tuto skutečnost hodnotit nepříznivě. Méně často se pak žáci rovněž setkávali se situacemi zaměřenými na rozvoj sociálních dovedností při zvládnutí konfliktních či potenciálně konfliktních situací, respektive na posilování jejich dovedností jednat v konkurenčním prostředí. Vedle toho, že se žáci se situacemi relevantními pro uvedené indikátory sociální gramotnosti setkávali v navštívených hodinách méně často, byla hůře hodnocena také kvalita naplnění těchto indikátorů v rámci realizace výuky a projevů žáků v ní. V oblastech manipulativní či lživé komunikace, respektive řešení konfliktních situací, tak lze spatřovat významné příležitosti k rozvoji sociální gramotnosti žáků. Za pozornost přitom stojí, že obdobné poznatky se objevily také v šetření rozvoje sociální gramotnosti žáků středních škol, které bylo realizováno ve školním roce 2017/2018.